

ВІДГУК
офіційного опонента Пічкура Миколи Олександровича
на дисертацію Ван Вей «Формування художньо-педагогічної
ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у
професійній підготовці», представлену на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із галузевими науковими програмами.

Духовні потреби людства завжди були пов'язані з національними інтересами, етнічними стереотипами, моральними нормами поведінки і конструктивним характером діяльності соціуму, у якому однією з найважливіших цінностей визнається художня культура. Адже саме в ній найміцніше вкорінюється архетип кожного народу, тобто його ментальність, стрижнем якої є образна мова мистецтва та своєрідні форми його вияву. У такій витонченій естетичній комунікації особливе місце посідає художнє мислення як найосвітніший виразник національного духу у предикатах поезії, прози, музики, танцю, живопису й скульптури та інших видів арт-практики. Сформована завдяки таким мистецьким когніціям ментальність є візитівкою всіх держав і націй, етносів і народів у цілому та кожної людини, зокрема.

Безумовно, що менталітет – це складне й багатогранне явище потужного синергетичного впливу на всі сфери життя суспільства. Тому і потребує постійного вивчення й аналізу. У цьому контексті важливу роль відіграє мистецька освіта, адже, піклуючись про духовний розвиток молодого покоління, вона забезпечує природо-відповідну гармонію кожної особистості, розкриває її творчий потенціал, яскраву індивідуальність, самобутність і неповторність, що в умовах антропологічного повороту гуманітарних наук висувається в число пріоритетних напрямів досліджень. З огляду на це, тема наукової роботи Ван Вей «Формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у професійній підготовці» є актуальною і своєчасною.

Необхідність розв'язання порушеної проблеми підсилюється ще й тим, що через достатньо вкоренілу ще за часів радянського тоталітаризму шкідливу ідеологію інтернаціональності мистецтва менталітет у царині художньої педагогіки завжди мав другорядне значення. Однак реалії сучасності дійсно вимагають виокремлювати ментальні риси не лише самого процесу образотворення, але й досліджувати психолого-педагогічні аспекти формування ментальності нової генерації педагогів-художників України. З урахуванням цього дисертантка належним чином визначила наявні суперечності між:

– об'єктивною соціальною потребою в посиленні ролі художньо-ментального досвіду в системі професійної художньо-педагогічній діяльності вчителя образотворчого мистецтва та його функційного призначення у розв'язанні сучасних проблем культурної освіти й естетичного виховання

молоді та недостатньо ефективними можливостями системи вищої педагогічної освіти в її задоволенні;

– наявними реально значними вимогами до рівня художньо-педагогічної компетентності, художньо-педагогічної культури (що продукується специфікантами ментальності вчителя) педагога-художника та її неналежною їх сформованістю в здобувачів освіти мистецьких спеціальностей у педагогічних університетах;

– зацікавленістю і попитом студентів мистецьких спеціальностей на формування свідомого рефлексійного опрацювання художньо-педагогічних явищ шляхом активізації механізмів художньо-педагогічної ментальності та недовідомістю її відображенням в системі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Розв'язання окреслених суперечностей відбулося відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (№ 0120U002014), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів не викликає сумніву, тому що дійсно вперше: обґрунтовано педагогічні умови формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва; розроблено структурно-функційну модель формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва; визначено структурні компоненти художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва та критерії, показники й рівні її сформованості; уточнено сутність понять «ментальність» та «менталітет».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертації та публікацій Ван Вей є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність одержаних результатів. Викладений у вступі науковий апарат дослідження дає змогу чітко простежити авторське бачення способів розв'язання порушеної проблеми, зрозуміти логіку й алгоритм виконання поставлених завдань та усвідомити сутність і наукову значущість одержаних результатів.

Ретельно вивчена дисертанткою джерельна база (161 найменування, з яких 6 – іноземні) дала змогу поглибити дослідження обраної проблеми. Успішному виконанню завдань наукового пошуку також сприяло коректне використання комплексу теоретичних, емпіричних і статистичних методів, що забезпечило вірогідність отриманих результатів та засвідчило ефективність проведеного дослідження.

Логіка викладу теоретичного й дослідно-експериментального матеріалу відповідає темі дисертації, зокрема об'єкту, предмету, меті і завданням, що забезпечує цілісність роботи.

Наукове дослідження виконано на належному методологічному рівні. Текст анотації відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти, основні положення і висновки. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується активною участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні поетапної методики реалізації структурно-функційної моделі формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, що охоплює:

- систему лекційних занять, що вможливають формування системної обізнаності майбутніх педагогів-художників із феноменом художньо-педагогічної ментальності;

- комплекс практичних занять, що забезпечують формування первинного досвіду майбутніх учителів образотворчого мистецтва активізовувати механізми художньо-педагогічної ментальності у професійній художньо-педагогічній діяльності;

- цикл тренінгів професійного самовдосконалення майбутніх учителів образотворчого мистецтва, що сприяють становленню Я-концепції майбутніх педагогів-художників на основі сталої художньо-педагогічної ментальності;

- комплекс індивідуально-зорієнтованих завдань для здобувачів освіти рефлексійного характеру, що спонукають до увиразнення акмеологічного та саморозвивального значення художньо-педагогічної ментальності майбутніх педагогів-художників.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка про впровадження № 3251/30 від 21.12.2023 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 08-527/3 від 14.12.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка про впровадження №06/23-1 від 16.10.2023 р.).

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечуються логічною структурою роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, двох розділів, висновків до кожного із них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Чіткість, логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає успішному виконанню поставлених завдань.

У першому розділі «Теоретичні засади формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва» з'ясовано питання своєрідності професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва у закладах вищої педагогічної освіти, розкрито

концептуальну сутність художньо-педагогічної ментальності та специфіку її вияву у професійній діяльності вчителів образотворчого мистецтва, а також обґрунтовано педагогічні умови формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у професійній підготовці.

У цьому розділі заслуговує на увагу авторське визначення змісту поняття «художньо-педагогічна ментальність майбутніх учителів образотворчого мистецтва» як нелінійно-адитивного, полімодальнісного, фахово-детермінованого й особистісно-згенерованого конструкту, що одночасно виступає процесом і результатом сформованості конгломерату пізнавально-інтелектуальних, емоційно-енергетичних і художньо-образотворчих умінь, педагогічно-професійних аттitudів та інтенцій, сформованих на підґрунті активної духовної практики з рефлексійного пізнання образотворчого мистецтва, художньо-творчої (мистецької) діяльності в детермінантах сталих національно-культурних традицій (історично-культурних, традиційно-фольклорних, декоративно-вжиткових, етнічно-світоглядних), світової художньо-естетичної та образотворчо-мистецької культури і художньо-педагогічної дидактики.

При цьому автором висунуто важливе положення про те, що художньо-педагогічної ментальності вчителів образотворчого мистецтва притаманна полікомпонентність. За аргументованим твердженням автора праці, це зумовлено результативністю професійно-педагогічної та образотворчо-художньої підготовки, які набувають сталого розвитку та функційного розкриття на основі ціннісних надбань національної, регіональної та світової образотворчо-художньої спадщини, детермінують професійне самоідентифікування майбутнього вчителя образотворчого мистецтва та його персонально-художньо-стильову стратегію на самореалізацію в педагогіці мистецтва. Згідно з цим розкрито структурну організацію феномена художньо-педагогічної ментальності учителів образотворчого мистецтва, що охоплює фахово-ідентифікаційний, художньо-метакогнітивний та екзистенційно-емоційний компоненти.

У цьому розділі також визначено і науково обґрунтовано необхідні і достатні педагогічні умови формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва:

- стимулювання у майбутніх учителів образотворчого мистецтва позитивно-ціннісного ставлення на світоглядному рівні до художньо-педагогічної ментальності та активної мотиваційної спрямованості на її формування;
- упровадження у процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва педагогічних ситуацій квазіпрофесійної діяльності, що вимагають активізації механізмів художньо-педагогічної ментальності;

– актуалізація особистісно-професійного рефлексування як підґрунтя художньо-творчого саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

У другому розділі «Експериментальне дослідження процесу формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у професійній підготовці» розроблено критеріально-діагностичний апарат сформованості художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, обґрунтовано авторську структурно-функційну модель її формування, розкрито методику проведення педагогічного експерименту та проаналізовано його результативність.

У цьому розділі конкретизовано показники сформованості художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (за педагогічно-інтегрувальним критерієм: педагогічна інтенційність, педагогічна креативність; за естетично-синтезувальним критерієм: художній світогляд, художньо-образне мислення; за індивідуально-диференціувальним критерієм: емоційність особистості, рефлексійність особистості). Цей критеріально-діагностичний апарат покладено в основу диференціації світоглядно-партисипативного, репродуктивно-базового та інтуїтивно-нормативного рівнів сформованості досліджуваної якості.

Другий розділ містить авторську розробку у формі структурно-функціональної моделі формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, що охоплює методологічно-цілеорієнтований, координаційно-змістовий та результативно-фіксувальний блоки.

Показово, що в процесі апробації цієї моделі формувати художньо-педагогічну ментальність здобувачів вищої освіти передбачено за аксіологічно-позиціонувальним, праксеологічно-реалізувальним та акмеологічно-детермінувальним етапами, на кожному з яких створено заявлені в першому розділі дисертації педагогічні умови, зокрема використано комплекс ефективних форм, методів і засобів у процесі студіювання таких фахових дисциплін, як «Педагогіка», «Основи педагогічної творчості», «Історії педагогіки», «Історія світового та українського мистецтва», «Сучасне мистецтво України», «Історія декоративного мистецтва» та під час проходження педагогічної практики.

Здобувши сукупність емпіричних даних педагогічного експерименту, дисертантка представила аналітичні матеріали, які дійсно засвідчують ефективність дослідно-експериментальної роботи з формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у професійній підготовці.

Наукові здобутки Ван Вей акумулюються у висновках, обґрунтованість яких не викликає сумнівів з огляду на обсяг та змістову наповненість проведеної дослідницької роботи, що характеризується як теоретичною, так і практичною значущістю.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Результати дослідження висвітлено у 6 одноосібних публікаціях, з-поміж яких: 3 – у фахових наукових виданнях, 3 – апробаційного характеру.

Аналіз цитованих текстів та інших запозичених матеріалів, авторських коментарів, положень, визначень, аргументів, суджень та оцінок засвідчує, що порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі не допущено.

Мова і стиль дисертації. Дисертація написана грамотною, літературною державною мовою, стилістика якої містить цитування використаних джерел та їх авторські коментарі, експлікацію понять, аргументування оціночних суджень та обґрунтування наукових положень і висновків. Отримані результати дослідження викладені в доступній формі, робота логічно побудована, аргументування основних положень і висновків є достатнім.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих результатів, вважаємо за необхідне висловити окремі міркування, що виникли в процесі аналізу змісту тексту дисертації та вимагають окремих уточнень і пояснень.

1. З'ясовуючи питання своєрідності професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва у закладах вищої педагогічної освіти, з-поміж численних характеристик її результативності варто було б головну увагу зосередити на історично зумовлених факторах архетиповості становлення особистісної і фахової культури, основ педагогічної та художньої майстерності, що увиразнюють прообраз сучасного педагога-художника з високим рівнем національної ідентичності як одного з найвагоміших показників його художньо-педагогічної ментальності. Це дало б змогу не лише стисло описати зміст окремих наукових праць, але і з'ясувати ступінь розробленості порушеної проблеми.

2. Позитивно оцінюючи наукові матеріали другого розділу дисертації, варто зазначити, що логіка їх представлення в контексті необхідності цілеспрямованого формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва вимагає попереднього виявлення недоліків і позитивів у змісті наявних освітніх документів (стандарти, навчальні плани, програми дисциплін) і навчально-методичних матеріалів (посібники, методичні рекомендації, інформаційні ресурси, наочність, технічні засоби навчання тощо). Це дало б змогу не лише у схематично-графічній формі задекларувати зміст авторської структурно-функціональної моделі, але і пояснити наповненість її структурних блоків, зокрема сутність інтеграційного, культурологічного та системно-синергетичного підходів, а також алгоритм поетапного створення обґрунтованих педагогічних умов із презентацією в додатках відповідних підтверджувальних матеріалів (програми дисциплін, лекції, методичні розробки, наочність тощо).

3. В останньому підрозділі дисертації наведено порівняльні статистичні дані кількісного розподілу студентів експериментальної і контрольної груп за

рівнями сформованості художньо-педагогічної ментальності, що одержані внаслідок констатувального і формувального експериментів. Звісно, що при цьому використано комплекс відповідних діагностичних методик, які доцільно було б розмістити в тексті дисертації. Це дало б змогу повніше висвітлити наукові здобутки і доказовість ефективності створених педагогічних умов та реалізації заявленої моделі щодо підвищення рівня досліджуваної якості.

4. У дисертації міститься чимало теоретико-методологічних матеріалів щодо феноменології художньо-педагогічної ментальності вчителя образотворчого мистецтва. За умови належної систематизації, змістового коригування й узагальнення їх можна рекомендувати до опублікування. Оскільки ці знання дійсно характеризуються певною новизною, то ними неодмінно скористаються фахівці в галузі філософії, психології та педагогіки професіоналізму, а також здобувачі вищої мистецької освіти.

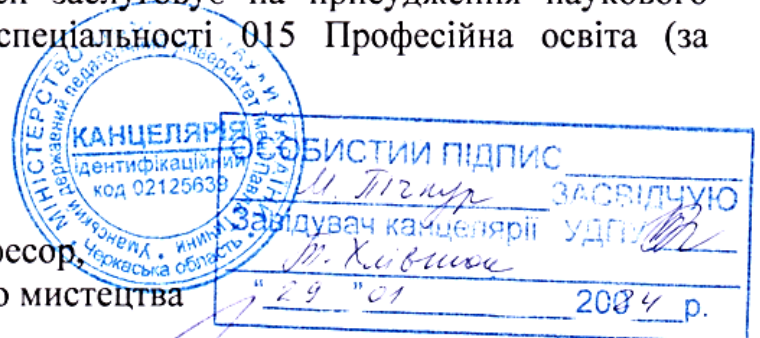
Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження. Представлена дисертація є оригінальною і самостійно виконаною працею у формі рукопису, що засвідчує належну наукову ерудицію і професійну майстерність її автора.

Висновок. За змістом, актуальністю, науковою новизною, сукупністю отриманих результатів, достовірністю, теоретичною і практичною значущістю, повнотою висвітлення у публікаціях дисертаційна робота «Формування художньо-педагогічної ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у професійній підготовці», подана Ван Вей на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є цілісним, завершеним дослідженням.

Дисертація відповідає спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та п. 6,7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Автор дисертації Ван Вей заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри образотворчого мистецтва
Уманського державного
педагогічного університету
Імені Павла Тичини

Микола ПІЧКУР